

njim; pustil bi ga, pa prišel čez teden spet: „no, Jernej ste se premislili zaradi asekuracije?“ Tako bi ga nadlegoval teden za teden, in posebno ko bi slišal, da je tu in tam gorelo, in vzlasti v takem času, ko je svojega pridelka kaj prodal. Tako bi obhodil hišo za hišo, vas za vasjo, ki je v moji fari, hudoval ne bi se nikjer, le z lepo pa dosledno bi pritiskal, in oznanil v cerkvi po pridigi vesele novice, da ta in ta se je zavaroval — in sto goldinarjev stavim na en krajcar, da v enem ali dveh letih imam vse svoje farane zavarovane. In sladka zavest, da družba sv. Florijana je v moji fari prva družba, delala bi me ponosnega, ponosnega zato, ker svoje farane varujem beraške palice. —

Drugo pa je, da v moji fari bi vsak gospodar, ki ima živino, moral imeti pametno gnojišče. Že od nekdanj velja pregovor, da „gnojišče je zlata jama kmetu“. Žalibog! da gospodarji to resnico tako malo poznajo in da ne vedó, kako po navadnih neumnih gnojiščih zapravljajo rž, pšenico, zelje, krompir in vse drugo, čemur se gnojí, ako ne vedó, rodovitne moči, ki je v gnoji, skupaj držati, ampak dadó gnojico odtekat se po dvorišču, ali da solnce gnoj prepeka, voda ga spira itd. Na sto in sto goldinarjev gré gnojne moči v vsaki vasi čez leto in dan na zgubo! Tù se lahko reče, da se svitile sreberne dvajsetice zametujejo, potem pa kmetijstvo peša in peša vsako leto bolj.

Ko bi jaz tedaj fajmošter bil, prvi bi si napravil pametno gnojišče, kakor so jih „Novice“ že večkrat učile napravljati in za ktere celó družba kmetijska denarno podpora delí. Naprava dobrega gnojišča se opira na znanstvo kemije, ktere ga ne moremo zahtevati od kmeta; al lahko je vsacemu gospodarju dopovedati tega znanstva toliko, da bode prav dobro razumel, da po neumno napravljenem gnojišču zgublja kmetovalec vsako leto veliko pridelka, po umno napravljenem pa vsako leto bogatejši postaja. Že v starodavnih časih so gospodarji gnoj imenovali „dušo“ kmetijstva, to je, kakor človek umrje, ko život njegov duša zapusti, tako gine in pogine polje, ko mu pomanjkuje gnoja, to je, dobrega gnoja, ne pa prazne stelje. V dobro narejenih gnojiščih leži tedaj velik zaklad („šac“) zakopan kmetu. Kdor tedaj ta zaklad vzdigovati kmeta uči, ta mu je velik velik dobrotnik.

Zato bi jaz, ko bi fajmošter bil, naredil si dobro gnojišče prvi, in potem ne bi dal mirú faranom svojim, da bi zaporedoma vsak si naredil tako gnojišče. Vsaj stroški so tako majhni, da se nihče izgovarjati ne more, da ne more. Al tudi tù bi le z lepo besedo ravnal in desetkrat bi prišel, če bi devetkrat nič ne opravil. Vsaj še kapljica izvotli trdi kamen, če le zmirom na-nj pada.

In fajmošter, kateri, ko mu zadnja ura pride, more o sebi reči, da je zvesto opravljal dušno pastirstvo, pa da tudi to more reči: v moji fari so vsi gospodarji od prvega do zadnjega, zavarovani, in vsak kmet ima pri hiši svoji umno napravljen gnojišče, zadovoljno se bode ločil od svojih faranov, kajti blagoslovili bodo njegov spomin in hvaležni mu stavili spominek z besedami: Tu počiva veliki naš dobrotnik!

Nekdo, ki obžaluje, da ni fajmošter.

Črtice o umetnostih.

Z omiko človeško vred napredovale so tudi različne umetnosti, in stanje njihovo bilo je za zgodovinslovcu vselej glavna stvar, po kateri je izvedel napredek tega ali unega ljudstva.

Juterne dežele so začele s stavstvom ali staviteljstvom (Baukunst). Delo je bilo večkrat čudovito, a brez vse lepote mere. Kipotvorstvo (Bildhauerei) ali šulptura, kjer se je takrat prikazalo, ni izrazovalo čiste človeške podobe in kazalo se le kot temen začetek prave umetnosti. Podoba človeško najdemo pri Indijancih kot nespodobno, kot spako, pri Egipčanih pa združeno z živalsko podobo. To nam kaže, da ljudstvo takrat še ni poznalo velike prednosti človeka memo živali, da je še zmirom zeló nizko, nespetmetno mislilo o tem, kaj prav za prav je človek.

Bolj olikano, da! celó dovršeno najdemo staviteljstvo pri Grkih. Prvikrat tù stopi čista človeška podoba pred nas. Grki so dali vsaki stvari, kar je njeno bilo, in tako tudi živali. To pa popred pri Egipčanih ni bilo. Grki so človeštvo dobro razumeli, in zato tudi za „krono stvarjenja“, to je, za človeka čisto podobo našli. Žival so spoznali kot dar, ki naj se bogovom prepusti.

Kristijanstvu pa vse to ni več zadostilo; ono je zahtevalo več, — in slikarija (malarija) stopi zdaj na oder. Kipotvorstvo, ktero je pri Grkih cvetelo, ni zadostovalo več; um človeški začel je rabiti barve, lično senco, da je tako svet v njegovi ljubezni in žalosti pred oči stavil. Sicer so v tej umetnosti že tudi Egipčani nekaj pričeli, al kaj so bila njihova dela v slikariji? — družega nič, nego — po domače rečeno — prava „packarija“! Obsenčja (Schattirung), obvidnosti (Perspective), da! še celó izraza o obliči niso poznali.

Kot najlepša umetnost prikazala se je pozneje glasba ali muzika. Ona je najviši izraz človeškega uma; ona je, ktera nas k Stvarniku povzdigne. Versko čutstvo postalo je po glasbi globokejša, trdnjša.

Iz zgodovinskih teh črtic se razvidi, da staviteljstvo je moralo umakniti se kipotvorstvu, to pa zopet slikarstvu, ktero je v srednjem veku doseglo svojo najvišjo stopinjo. Slikarstvo vendar pa je prekosi glasba, ktera oživlja dušo in nam jo v pravi podobi pokaže.

Poezija ali pesništvo najde posebno pri glasbi rodovitno polje. Poezija se prav za prav ne obrača po posamesnih umetnostih; ona jih le zmirom sprejema, in je po takem zeló stara, a tudi najnovejša umetnost.

Na kratko rečeno se tedaj kaže, da so umetnosti se začele s stavstvom, ktero je rodilo kipotvorstvo in to potem slikarstvo, vrhunec pa je umetnost dosegla v glasbi. Ta je tedaj zadnja beseda vseh umetnosti, kakor je smrt zadnja beseda življenja.

J. Zima.

Národne stvari.

Naši dosedanji časi in tujčeva pa tudi naša pēta.

Slovani in tedaj tudi mi Slovenci smo že veliko pretrpeli na svetu, čeravno smo veja orjaškega drevesa.

Po veliko sto in sto letih se nam avstrijskim Slovanom prikaže jutranja zarja; prikazala se je l. 1848. milost našega svitlega cesarja Ferdinanda I., ki je kmeta rešila težkega jarma gruntnege podloštva in nam obljubil tudi druge narodne pravice. Al žalibog, kmalu se je spet politično nebo zatemnelo in nam marsiktere hude nasledke prineslo, ki jih še zdaj čutimo. Pa kakor po dežji in hudem vremenu spet lepo gorko solnce sije, tako spet kaže se čas, da zasiže solnce ravnopravnosti tudi pred prag slovenskega naroda; cesar Franc Jožef hoče mir napraviti med narodi. Zdaj pa ne držimo križem rok, tirjajmo povsod naravnost